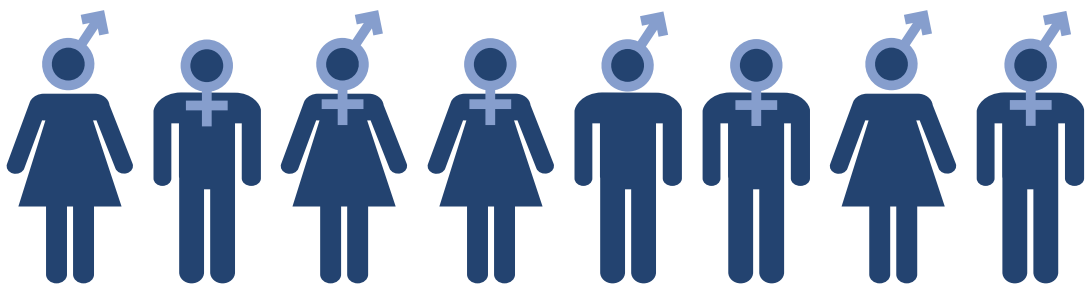

Rokasgrāmata

“Dzimuma aspekta integrēšana valsts un pašvaldību budžeta procesos”

Rīga, 2017

Ievads	3
Ieguvumi no dzimuma līdztiesības principa integrēšanas budžeta veidošanas procesos	4
Dati par dzimumu līdztiesību Latvijā	5
Priekšnoteikumi dzimumu līdztiesības ieviešanai	7
Metodes dzimumu līdztiesības ieviešanai	8
Posmi dzimumu līdztiesības ieviešanai	9
Citu valstu laba prakse	10
Ieteikumi un rekomendācijas dzimuma aspekta integrēšanai budžeta veidošanas procesā	12
Par dzimumu līdztiesību atbildīgās institūcijas Latvijā	14
Svarīgākie termiņi	15

Pētījums "Dzimuma aspekta ietekmes analīze valsts un pašvaldību budžeta procesos" tika veikta Sabiedrības integrācijas fonda īstenotā Eiropas Sociālā fonda projekta "Dažādības veicināšana" (Nr. 9.1.4.4./16/1/001) ietvaros. Finansējums tika piešķirts no Eiropas Sociālā fonda un Latvijas valsts budžeta.

Rokasgrāmatas saturs izstrādāts pētījuma "Dzimuma aspekta ietekmes analīze valsts un pašvaldību budžeta procesos" ietvaros. Pētījumu veica personu apvienība, kas sastāv no SIA "Oxford Research Baltics" un "Oxford Research AB", sadarbībā ar Sabiedrības integrācijas fondu.

Ar pētījuma pilno saturu var iepazīties www.sif.gov.lv mājas lapā.

Pētījuma autori: Marita Zitmane, Iveta Reinholde, Aivars Timofejevs, Tatjana Kalnmača un Kaspars Timofejevs

Grafiskais dizains un makets: Rihards Veršiņš

Sabiedrības integrācijas fonds

Valsts ilgtspējīga attīstība nav iespējama bez dzimumu līdztiesības, jo tā pozitīvi ietekmē gan ekonomiku, gan sociālo labklājību. Dzimuma aspekta integrēšana budžeta veidošanā (*Gender budgeting*) ir viens no veidiem, kā ieviest dzimumu līdztiesības principa visās politikas jomās un līmeņos, kā rezultātā sievietēm un vīriešiem tiktu nodrošināts viņu vajadzībām atbilstošāks atbalsts un vienlīdzīgāka piekļuve resursiem un pakalpojumiem.

Pētījums "Dzimuma aspekta ietekmes analīze valsts un pašvaldību budžeta procesos" ir pirmais šāda veida darbs Latvijā, kurā ir izpētīta dzimuma aspekta integrēšana valsts un pašvaldību budžeta procesos, pievērsos īpašu uzmanību tam, kādu ietekmi dzimumu līdztiesīga budžeta plānošana var atstāt uz sievietēm un vīriešiem. Pētījuma ietvaros ir analizētas pašvaldību un valsts struktūru budžeta programmas, ar mērķi novērtēt dzimumu līdztiesības aspektu iekļaušanas iespēju valsts un pašvaldību struktūrās un budžetos Latvijā.

Pētījuma gaitā ir iegūta virkne secinājumu, priekšlikumu un rekomendāciju, kā praktiski integrēt dzimuma aspektu budžeta plānošanā un apgūšanā. Rekomendācijās koncentrētā veidā sniegts pārskats par efektīvām metodēm pieejas integrēšanai, aprakstīti citu valstu labās prakses piemēri, kā arī sniegti ieteikumi dzimumu līdztiesības veicināšanas pieejas izmantošanai.

Lai sekmīgāk integrētu dzimuma aspektu budžeta veidošanā, ir būtiski apzināties virkni ieguvumu, kādus sniedz šīs pieejas izmantošana – no augstāka atbildības līmeņa valsts pārvaldē līdz pat dzimumu stereotipu samazināšanai sabiedrībā kopumā.

Šī rokasgrāmata ir tapusi, lai palīdzētu valsts un pašvaldību iestādēm labāk orientēties dzimuma aspekta integrēšanā budžeta veidošanas procesā. Ceram, ka šis materiāls kalpos par iedvesmas avotu ikdienas darbā ikvienam, kurš ir ieinteresēts pieņemt labākus, pierādījumos balstītus lēmumu, efektīvāk plānot un izmantot budžeta līdzekļus, lai uzlabotu iedzīvotāju dzīves.

leguvumi no dzimuma līdztiesības principa integrēšanas budžeta veidošanas procesos

Atbildīgums. Nozīmīga sastāvdaļa dzimumu līdztiesības principa integrēšanai budžeta veidošanā ir budžeta ietekmes uz sievietēm un vīriešiem analīze, kas kalpo arī kā rīks, lai uzraudzītu budžeta ietekmi uz dzimumu līdztiesības mērķu sasniegšanu valstī kopumā.

Caurspīdīgums. Mērķtiecīga un sistemātiska dzimumu līdztiesības principa integrēšana budžeta veidošanā var paaugstināt sabiedrības līdzdalību budžeta plānošanā un apgūvē, līdz ar to – caurspīdīgumu.

Orientēšanās uz rezultātiem. Uz rezultātiem orientēta budžeta veidošana ciešāk savieno stratēģisko plānošanu ar publiskā finansējuma pārvaldību, tādējādi saistot rīcībpolitikas mērķus ar budžetu.

Efektivitāte. Budžeta analīze, kas balstās sievietes un vīriešu dažādo vajadzību izpētē, sniedz uzlabotu informāciju par sievietes un vīriešu potenciāli atšķirīgajām situācijām, kā arī par līdzekļu un resursu pārdales ietekmi uz dzimumiem.

Korupcijas un nabadzības risku samazināšana. Paaugstinoties līdzekļu izlietošanas efektivitātei un budžeta caurspīdīgumam, mazinās ekonomiski nelabvēlīga ietekme uz abiem dzimumiem. Tas, savukārt, samazina korupcijas un nabadzības riskus.

Pakalpojumu sniegšanas uzlabošana. Uz klausot vīriešu un sievietes vēlnes un viedokļus, ir iespējams plānot un pārdaļīt valsts budžetu tā, lai ieguvēji būtu visas sabiedrības sociālās grupas.

Sabiedrības līdzdalības palielināšanās. Mazinoties dzimumu stereotipu ietekmei, ir iespējams palielināt sabiedrības līdzdalību dažādās aktivitātēs un pasākumos. Sabiedrības līdzdalība lēmumu pieņemšanas procesā ir nozīmīga valsts attīstības sastāvdaļa.

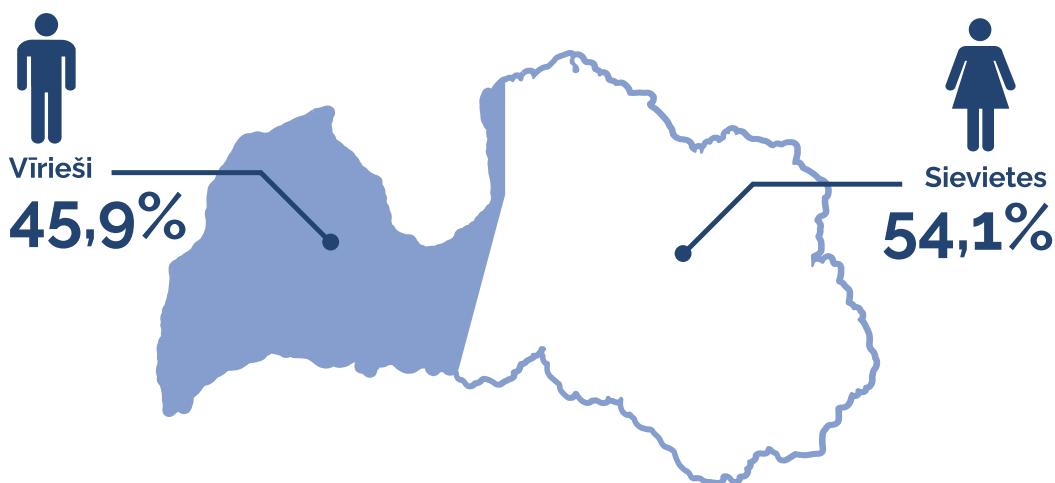

Dzimumu lomu stereotipu mazināšana. Mērķtiecīgi nodrošinot sievietēm un vīriešiem vienlīdzīgas iespējas zināšanu, prasmiņu un profesiju apgūšanā, tiek sekmēta indivīdu profesionālo spēju sabalansēta pielietošana. Tas var veicināt inovāciju attīstību un valsts konkurētspējas paaugstināšanos.

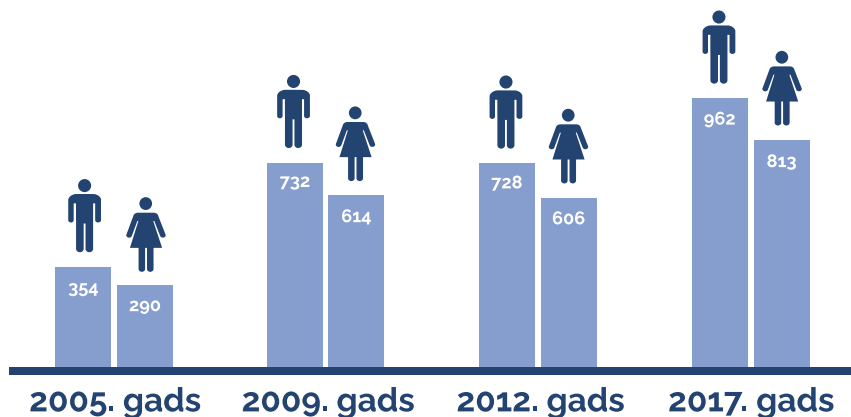
Dati par dzimumu līdztiesību Latvijā

Latvijas integrācija ES un tiekšanās iedzīvināt Eiropas kopienas vērtības ir veicinājuši veikt virkni pasākumu dzimumu līdztiesības īstenošanai, kā rezultātā ir mainījies arī sabiedrības viedoklis par šo jautājumu. Eiropas dzimumu līdztiesības indeksā Latvijas rezultāts ir pieaudzis no 53,4 punktiem 2005. gadā līdz 57,9 punktiem 2017. gadā. Neskatoties uz to, Latvijā joprojām ir vērojama izteikta darba tirgus segregācija pēc dzimuma, kas rada darba samaksas atšķirības starp sievietēm un vīriešiem un ietekmē sieviešu un vīriešu dzīves apstākļus ilgtermiņā. ANO dzimumu nevienlīdzības indeksa novērtējumā Latvija ierindojas 41. vietā.

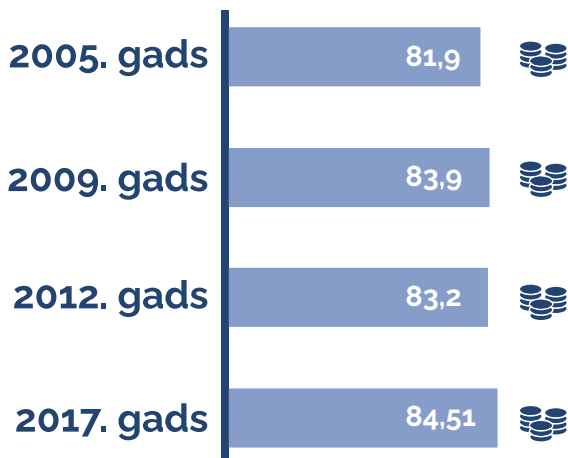
Iedzīvotāju īpatsvars pēc dzimuma

Vidējā darba samaksa mēnesī, EUR

Sieviešu darba samaksa pret vīriešu darba samaksu (%)

Nozares, kurās visvairāk nodarbinātas sievietes un vīrieši

Latvijā Top 5 vīriešiem ir:

Būvniecība

Elektroenerģija,
siltumapgāde,
gāze

Transports un
uzglabāšana

Ūdens apgāde

Informācija un
komunikācija

Latvijā Top 5 sievietēm ir:

Izglītība

Veselība un
sociālā aprūpe

Izmitināšana un
ēdināšana

Finanšu un
apdrošināšanas
darbība

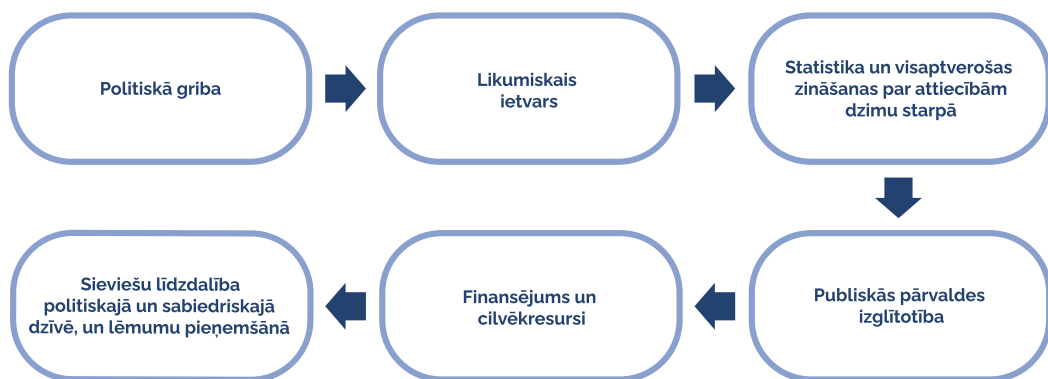
Māksla izklaide,
atpūta

Priekšnoteikumi dzimumu līdztiesības ieviešanai

Lai sievietes un vīrieši varētu pilnvērtīgi iesaistīties sociālajos un ekonomiskajos procesos, ir nepieciešams ņemt vērā dzimumu atšķirības un īpatnības. Tas palīdzēs radīt vidi, kas veicina abu dzimumu iesaisti un pašrealizāciju dažādos sabiedriskos procesos.

Dzimumu līdztiesības integrētā pieeja ir stratēģija, kas ļauj sekmēt šādas vides izveidi valstī. Lai to ieviestu praksē, valstī ir jāīstenojas noteiktiem, savstarpēji atkarīgiem priekšnoteikumiem.

Priekšnoteikumi dzimumu līdztiesības ieviešanai

Jāņem vērā, ka dzimumu līdztiesības problēmas ir kontekstam specifiskas – tās atšķiras atkarībā no valsts, reģiona vēsturiskās pieredzes, socioekonomiskās situācijas un citiem fona apstākļiem. Tāpēc pirms šīs pieejas īstenošanas praksē ir nepieciešams veikt kontekstam specifisko faktoru izvērtēšanu.

4 R metode

Metodes mērķis ir sniegt atbildi uz jautājumiem: (1) kas saņem ko un ar kādiem nosacījumiem; (2) kā mēs varam uzlabot situāciju? Metode var tikt izmantota, lai analizētu un uzraudzītu veiktās darbības, sniegtu pārskatu par darbību finansēšanu un izprastu, kā tās jāmaina, lai veicinātu dzimumu līdztiesību. Metode ietver sekojošus elementus:

- Reprezentativitāte (pārstāvniecība, iesaiste) – kas pieņem un ievieš lēmumus, kas ir mērķauditorija?
- Resursi (informācija, nauda, laiks) – kas un ko saņem?
- Realitāte (kā resursi un pārstāvniecība sadalās, cik lielā mērā dzimumu lomas ietekmē kultūra, tradīcijas) – kā aktivitātes ir attiecināmas uz dzimumu līdztiesības problēmām, kāda ir reālā situācija aktivitāšu kontekstā?
- Realizācija/īstenošana (jauni mērķi, pasākumi, termiņi) – kādā formā īstenot aktivitātes, lai tiktu sasniegta dzimumu līdztiesība?

Dzimumu līdztiesības ietekmes novērtējums

Šī metode ir efektīvs līdzeklis, lai noteiktu rīcībpolitikas ietekmi uz sievietēm un vīriešiem indivīda, nevis mājsaimniecību vai grupu līmenī. Novērtēšanas process sastāv no pieciem soļiem.

1. Rīcībpolitikas mērķa definēšana. Jautājumu uzdošana ar mērķi izprast konkrētas situācijas kontekstu: kādu sociālo problēmu konkrētā rīcībpolitika tiecas risināt; kādi ir jau esošie mērķi; kādēļ tiek apsvērta iejaukšanās šajā jautājumā; vai un kā iejaukšanās plāno sniegt piensumu dzimumu līdztiesībai?

2. Pārbaude par atbilstību dzimumu līdztiesībai. Konkrētās aktivitātes tiešās ietekmes (uz indivīdiem un grupām, uz kuriem konkrētā aktivitāte vērsta) un netiešās ietekmes (kā tiks ietekmēti indivīdi, kas ir iesaistīti pastarpināti) izvērtēšana.

3. Dzimumjūtīguma analīze. Datu ievākšana par sieviešu un vīriešu situāciju jomās, uz kurām ir mērķēta konkrētā aktivitāte (kādas ir sieviešu un vīriešu vajadzības un gaidas, kā tās atšķiras u.tml.). Veicot analīzi, jāņem vērā arī mērķauditorijas uzskati, pastāvošās normas un vērtības.

4. Ietekmes uz dzimumu izsvēršana. Noteiktu analīzes kritēriju izvirzīšana, lai izvērtētu, vai sagaidāmās aktivitātes sekas būs pozitīvas, neitrālas vai negatīvas.

5. Secinājumu apkopošana un priekšlikumu izvirzīšana uzlabojumu veikšanai. Stratēģiski virzīti uzlabojumu veikšana, balstoties uz sasniegtajiem rezultātiem iepriekšējos soļos.

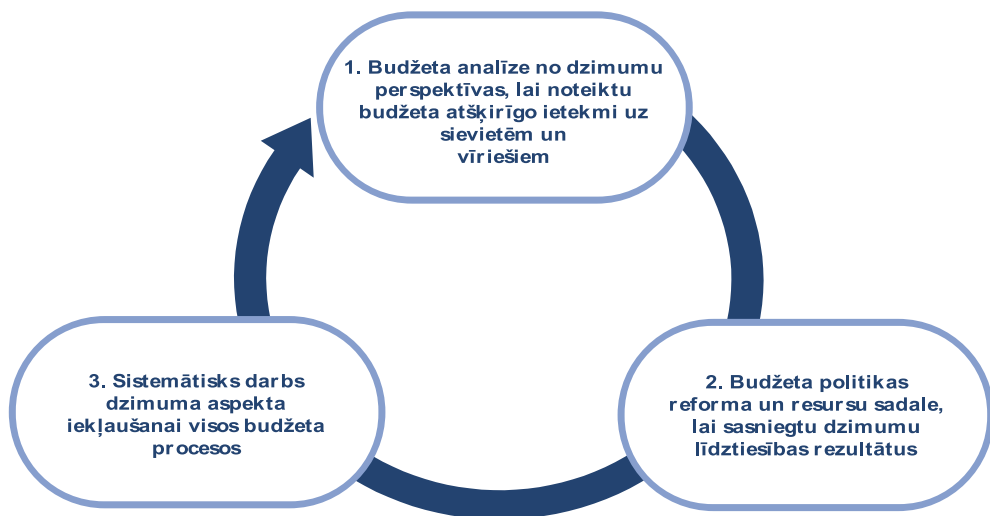

Posmi dzimumu līdztiesības ieviešanai

Dzimumu līdztiesības principa integrēšanai budžeta veidošanā ir sekojoši mērķi – fiskālās plānošanas atbildīguma un caurspīdīguma nodrošināšana; līdztiesīgas dzimumu iesaistes budžeta veidošanas procesos nodrošināšana un dzimumu līdztiesības un sieviešu tiesību veicināšana.

Dzimuma aspekta integrēšana budžeta veidošanas procesā ir ciklisks process, kas jāatkārto katru reizi, kad tiek izstrādāts jauns ikgadējais vai vidējā termiņa budžets. Veidojot budžetu, ir nepieciešams izvērtēt iepriekšējā perioda panākumus un trūkumus, kā arī konkrētas sabiedrības vēlmes un vērtības, lai izvirzītu jaunus, aktuālus mērķus un izstrādātu stratēģiju to sasniegšanai.

Posmi dzimumu līdztiesības principu integrēšanai budžeta veidošanas procesā

Veicamā dzimumjūtīguma analīze ļauj identificēt pašreizējās rīcībpolitikas trūkumu, kura novēršanai ir jāizstrādā stratēģijas un rīcības plāni. Stratēģijas izveidē ieteicams piesaistīt ekspertus, interešu aizstāvjus un sabiedrības daļu, uz kuru attiecīgais budžets vai jebkura cita veida rīcībpolitika attieksies. Savukārt ieviešanas posmā izšķiroši nozīmīga ir administratīvā griba.

Ārvalstu – Somijas, Zviedrijas, Nīderlandes, Norvēģijas un Ukrainas – labās prakses pārskats atspoguļo, kādi priekšnosacījumi, faktori un elementi ir būtiski dzimuma aspekta integrēšanai budžeta procesos.

Nīderlande

- ANO dzimumu nevienlīdzības indeksā Nīderlande ierindojas 3. vietā (zema dzimumu nevienlīdzība).
- Dzimuma aspekta integrēšana budžeta veidošanas procesos balstās uz brīvprātības principu.
- Nīderlandes pieredze parāda, ka dzimumu līdztiesības politikas īstenošanai ir nepieciešama koordinējošā institūcija, kas uzrauga dzimumu līdztiesības principu integrēšanu ministriju darbībā un likumprojektos.
- Būtiska loma ir neatkarīgas cilvēktiesību sargājošās institūcijas aktivitātei, kas var nodrošināt dzimuma aspekta integrēšanu arī tad, ja process ir brīvprātīgs.

Zviedrija

- ANO dzimumu nevienlīdzības indeksā Zviedrija ierindojas 4. vietā (zema dzimumu nevienlīdzība).
- Dzimuma aspekta integrēšanai ir svarīgi šādi faktori: valdības politiskā apņemšanās; centrālās koordinējošās iestādes noteikšana; dzimumu līdztiesības koordinatoru klātbūtne katrā iestādē; pietiekami precīza metodoloģija dzimuma aspekta integrēšanai, ietverot dzimumos nodalīto datu ievākšanu un analīzi.
- Zviedrijas pieredze balstās uz diviem "vaļiem" – metodoloģijas izstrāde un dzimumu ietekmes analīze, kā arī darbinieku apmācības dzimuma aspekta integrēšanai budžeta procesā.

Norvēģija

- ANO dzimumu nevienlīdzības indeksā Norvēģija ierindojas 6. vietā (zema dzimumu nevienlīdzība).

- Norvēģijā dzimuma aspekta integrēšana budžeta veidošanas procesā ir balstīta uz dzimumu vajadzībām.
- Katrai ministrijai ir pienākums iekļaut dzimuma aspektu ministrijas pakļautībā esošās nozares rīcībpolitikā.
- Dzimuma aspekta integrēšanas pieeja budžetā paredz prasību ziņot (atskaitīties) un veikt aktivitātes dzimumu griezumā. Prasība attiecas uz valsts iestādēm, valsts sektora dalībniekiem, kā arī darba devēju un darba ņēmēju organizācijām

Somija

- ANO dzimumu nevienlīdzības indeksā Somija ierindojas 8. vietā (zema dzimumu nevienlīdzība).
- Katra ministrija iesniedz ex-ante novērtējums normatīvo aktu projektiem par ietekmi uz dzimumiem un atbilstoši novērtējumam ir jāveic korekcijas finanšu piešķirumos.
- Metodoloģisku vadlīniju izstrāde, līdztekus nodrošinot atsevišķas amatu vienības – dzimumu līdztiesības koordinators – izveidi ministrijās, ir būtisks Gender budgeting elements.
- Būtiska ir valsts un pašvaldību darbinieku apmācībām dzimumu vienlīdzības jautājumos un dzimuma aspekta iekļaušanai to darbībā.

Ukraina

- Dzimumu nevienlīdzības indeksā Ukraina ierindojas 55. vietā. Valsts ir sākuma stadijā dzimumu līdztiesības nodrošināšanā un centienos tuvināties Eiropas kopienas vērtībām.
- Ukrainas pieredze dzimuma aspektu integrēšanai budžeta veidošanas procesā balstās uz starptautiskās sadarbības ietvaros finansēta projekta ieviešanu, kura ietvaros tiek ievēroti pamatnosacījumi – noteikt dzimumos dalītas problēmas attiecīgajā sektorā, kurai seko informācijas vākšana par analizējamām programmām.
- Viens no pirmajiem soļiem dzimuma aspekta integrēšanai budžeta veidošanas procesos ir esošās situācijas novērtējums dzimumu griezumā. Turpmākās darbības tiek plānotas, balstoties uz pirmajā solī iegūtajiem datiem.

5 rīcības virzieni dzimuma aspekta integrēšanai budžeta procesos

- ➔ **Publiskās pārvaldes izglītošana un apmācība.** Mērķis – izglītot valsts pārvaldes un pašvaldību darbiniekus par dzimumu aspektu integrēšanas budžeta veidošanas procesā nozīmi, lietderību un metodoloģiju. Rezultātā publiskās pārvaldes darbinieki iegūst izpratni par dzimumu līdztiesības budžetēšanas principiem un sniegtajām priekšrocībām.
- ➔ **Dzimumā nodalītas statistikas veidošana, uzkrāšana.** Mērķis – iegūt precīzu informāciju par to, kādas izmaksas veidojas, vācot, uzkrājot un analizējot pēc dzimuma sadalītu informāciju. Rezultātā tiek gūta skaidra izpratne par vīriešu un sieviešu dzīves situāciju, dzīves apstākļiem, kā arī tiek apzinātas konkrētas vajadzības.
- ➔ **Vienotas metodoloģijas izstrāde un pielietošana dzimuma aspekta integrēšanai budžeta veidošanas procesā.** Mērķis – sekmēt vienotas un uz situācijas izpētes balstītas metodoloģijas pielietošanu dzimuma aspekta integrēšanai budžeta veidošanas procesā valsts un pašvaldību līmenī. Darbojoties koordinēti un vadoties pēc vienas metodoloģijas, tiek nodrošināta nesadrumstalotu rezultātu sasniegšana.
- ➔ **Sabiedrības vispārējo izpratni veicinošas kampaņas.** Mērķis – palielināt sabiedrības izpratni par dzimumu aspektu integrēšanu budžeta veidošanas procesā, lai gūtu atbalstu šim jaunievedumam un veicinātu sabiedrības līdzdalību dzimuma aspekta integrētās pieejas nodrošināšanai. Ir nepieciešams veidot mediju dienaskārtību tā, lai dzimumu līdztiesības jautājumi, kā arī veiktie pasākumi un kampaņas tiktu regulāri un plaši atspoguļoti medijos un tiktu akcentēti to nozīme un ieguvumi sabiedrībai.
- ➔ **Monitorings.** Mērķis – regulāri analizēt iegūtos datus, kas sadalīti pēc dzimumā, un, balstoties uz datiem, noteikt sasniedzamos rezultātos rādītājus rīcībpolitiku uzlabošanai. Rezultātā sabiedrība iegūst informāciju par uzlabojumiem pakalpojumos, kas saistīti ar dzimuma aspekta integrēšanu budžeta veidošanas procesā.

Dzimuma aspekta ieviešanas process budžetā sastāv no 3 secīgiem posmiem.

Budžeta analīze no dzimuma aspekta perspektīvas.

Ir nepieciešams veikt pakalpojuma saņēmēju apmierinātības aptauju pielāgošana dzimuma vajadzībām, kas ļautu iegūt dzimumu aspektā balstītos datus par vispārējo apmierinātību ar saņemtajiem pakalpojumiem, piekļuvi tiem, valdošajiem uzskatiem par dzimumu lomām. Šo datu tālāka analīze palīdzēs noskaidrot pakāpi, kādā attiecīgais budžets ir veicinājis vai samazinājis dzimumu nelīdztiesību un kādus soļus nepieciešams spert, lai veiktu turpmākos uzlabojumus.

Budžeta restrukturizācija pamatojoties uz dzimuma aspekta analīzi.

Budžeta izstrādes procesā apzināti jāizvirza izmērāms dzimumā balstīti mērķus. Papildus, ir jāveido vadlīnijas, kas ietver dzimumjūtīgu budžeta līdzekļu izlietošanu, lai veicinātu dzimumu līdztiesības pieaugumu. Detalizēti jāveic budžeta līdzekļu sadales analīzi - tas palīdzētu izsekot līdzekļu apgūšanai un analizēt ieguvumu sadali.

Integrēt dzimuma aspektu kā analīzes kategoriju budžeta procesos.

Pakalpojumu saņēmēju vajadzības un gaidas mainās, tāpēc nepieciešams veikt atkārtotu dzimumā nodalīto datu un informācijas apkopošanu. Papildus tam, dzimuma aspekts būtu jāietver organizāciju gada pārskatu veidošanā un auditā, kas ir papildus veids, kā izvērtēt budžeta izlietošanas efektivitāti, lai sekmētu dzimumu līdztiesību valstī.

Par dzimumu līdztiesību atbildīgās institūcijas Latvijā

Dzimumu līdztiesības politikas uzdevumu īstenošanai nepieciešamo funkciju optimālu sadalījumu Latvijā nosaka institucionālais mehānisms, kurā ir plašs iesaistīto pušu loks. Tas nodrošina saskaņotu lēmumu pieņemšanu, dzimumu līdztiesības politikas programmu un projektu izstrādi, ieviešanu, pārraudzību un izvērtēšana, kā arī sadarbību ar ieinteresētajām pusēm visos līmeņos.

Galvenās, par dzimumu līdztiesību atbildīgās institūcijas Latvijā

LM dzimumu līdztiesības komiteja

Labklājības ministrija

Par integrētās pieejas ieviešanu dzimumu līdztiesības īstenošanai atbildīgās amatpersonas visās nozaru ministrijās

Centrālā statistikas pārvalde

Valsts darba inspekcija

LATVIJAS REPUBLIKAS
TIESĪBSARGS

Dzimumu līdztiesības ieviešanai valstī ir svarīga Saeimas, Ministru kabineta, Eiropas Komisijas un Eiropas dzimumu līdztiesības institūta iesaiste. Nozīmīga izpildes un atbalsta loma institucionālā mehānisma darbībā ir arī sociālajiem partneriem, pašvaldībām, NVO, zinātniekiem un ekspertiem, kā arī privātajam sektoram un masu medijiem.

<p>Dzimumu līdztiesības principa integrēšana budžeta veidošanā (angl. gender budgeting)</p>	<p>Budžeta izvērtēšana no dzimuma perspektīvas, noskaidrojot, cik lielā mērā gan sievietes, gan vīrieši ir ieguvēji no esošajiem vai plānotajiem izdevumiem, kā arī vai tiek veicināta dzimumu līdztiesība.</p>
<p>Dzimumu līdztiesības principa integrēšana budžeta veidošanā (angl. gender budgeting)</p>	<p>Dzimumu līdztiesības aspekta iekļaušanas metode, kas apvieno dzimumu līdztiesības jautājumus izvērtēšanas mērķos, izvērtēšanas metodikā, pieejās un pielietojumā. Dzimumjūtīga pārraudzība un izvērtēšana tiek pielietota, lai atklātu, vai ir ņemtas vērā sieviešu un vīriešu atšķirīgās prioritātes un vajadzības, vai tas ietekmētu dzimumu attiecības, kā arī nosaka dzimuma aspektus, kas jāiekļauj pārraudzībā un izvērtēšanas sistēmā</p>
<p>Dzimumu līdztiesības integrētā pieeja (angl. gender mainstreaming)</p>	<p>Process, kura gaitā tiek izvērtēta plānoto pasākumu (ieskaitot likumus), politikas vai programmas ietekme uz sievietēm un vīriešiem visās sfērās un nozarēs. Tā ir stratēģija, kas iekļauj gan sieviešu, gan vīriešu intereses un pieredzi kā neatņemamu politikas un programmu veidošanas, īstenošanas, monitoringa un vērtēšanas sastāvdaļu visās politikas, ekonomikas un sociālajās jomās, lai sieviešu un vīriešu stāvoklis uzlabotos un netiktu veicināta nelīdztiesība.</p>
<p>Dzimumu līdztiesības labā prakse</p>	<p>Zināšanu uzkrāšana un to piemērošana dažādās situācijās un kontekstos par to, kas darbojas un kas nedarbojas dzimumu līdztiesības veicināšanā un diskriminācijas novēršanā pret sievietēm.</p>
<p>Pēc dzimuma/dzimumā dalīti dati (angl. sex-disaggregated data)</p>	<p>Dati, kas savākti un apkopoti atsevišķi par sievietēm un atsevišķi par vīriešiem, tādējādi ļaujot izmērīt atšķirības starp dzimumiem dažādās sociālajās un ekonomiskajās dimensijās. Šādu datu apkopošana ir viens no nosacījumiem dzimumu statistikas uzkrāšanai.</p>

